

การเขียนบทความวิชาการ

รศ.ดร.บุญชม ศรีสะอาด

การเขียนบทความวิชาการเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ เช่น ลงในวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างกุศลที่กว้างไกล เพราะเป็นวิธีการแบ่งปันความรู้ ช่วยให้บุคคลอื่นอ่านได้เข้าใจอย่างกว้างขวาง ผู้เขียนบทความวิชาการต้องตระหนักในความสำคัญในประเด็นนี้เสมอ และเขียนบทความด้วยความตั้งใจ ทุ่มเทเวลาในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ให้บทความที่เขียนมีคุณค่า มีคุณภาพสูง และเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง

บทความวิชาการมีหลายลักษณะ เช่น บทความวิจัย บทความเชิงสารคดี บทความวิชาการทั่วไป บางบทความเน้นสาระความรู้ บางบทความเน้นการวิพากษ์วิจารณ์ บางบทความเน้นการประเมิน

ความจำเป็นที่จะต้องมีการเขียนบทความวิชาการ

การเขียนบทความวิชาการเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งของอาจารย์และนักวิชาการ ถ้าไม่คิดค้นแล้วเขียนบทความวิชาการก็ยากที่จะมีความก้าวหน้าในวิชาชีพนี้ได้ในการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาเอก ทุกสถาบันจะมีการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษาได้กำหนดมาตรฐานที่ 1 ด้านคุณภาพบัณฑิต มีตัวบ่งชี้เฉพาะที่ ทั้งระดับปริญญาโท และปริญญาเอก กำหนดให้ตีพิมพ์วิทยานิพนธ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการ และมาตรฐานที่ 2 ด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์มีตัวบ่งชี้อำนาจการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยของอาจารย์ (ตัวบ่งชี้ 2.1) และตัวบ่งชี้เฉพาะที่กำหนดการได้รับการอ้างอิงบทความวิจัยในวารสารของอาจารย์ (ตัวบ่งชี้ 2.6)

* รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การเขียนบทความวิชาการเผยแพร่ให้ประโยชน์หลายประการ อาทิเช่น

1. เกิดองค์ความรู้ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าทางวิชาการ
2. การศึกษาค้นคว้าและเขียนเป็นบทความออกมาจะช่วยให้อาจารย์มีการพัฒนาองค์ความรู้ เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้สอน
3. ได้ผลงานทางวิชาการที่นำไปขอเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งเป็นการเลื่อนฐานะของอาจารย์

แนวปฏิบัติในการเขียนบทความวิชาการ

การเขียนบทความวิชาการเป็นศิลปะเจือปนทักษะ ยิ่งฝึกยิ่งเขียนได้มาก และมีคุณภาพดีขึ้น มีแนวปฏิบัติในการเขียนบทความวิชาการดังนี้

1. เลือกเรื่องที่น่าสนใจ ผู้เขียนมีความสนใจในเรื่องนั้นมาก และเชื่อมั่นว่าจะมีผู้อ่านที่ให้ความสนใจในเรื่องนั้น เป็นเรื่องที่มีประโยชน์มีคุณค่า ผู้เขียนสามารถที่จะเขียนในแง่มุมที่ต่างออกไปจากบทความที่มีอยู่ ให้ความกระจ่างได้มากขึ้น เปิดพรมแดนในเรื่องนั้นได้กว้างขวางมากขึ้น เป็นเรื่องที่มีสารสนเทศเพียงพอต่อการค้นคว้าให้กว้างขวางมากขึ้น

2. เขียนโครงร่าง (Outline) ประกอบด้วยหัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย ที่จะเขียนในรายละเอียดต่อไป

3. ทำการค้นคว้าในเรื่องที่จะเขียนบทความให้กว้างขวาง จากหลายแหล่ง เช่น จากวารสาร สารานุกรม หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ตำรา CD-ROMS ระบบอินเทอร์เน็ต คัดเอาเฉพาะที่เกี่ยวข้องพร้อมด้วยหลักฐานการสืบค้นอ้างอิง และบรรณานุกรม

4. ลงมือเขียนร่างบทความตามโครงร่างที่ได้กำหนดไว้ ถ้าสามารถเขียนตามลำดับหัวข้อได้ก็จะเป็นการดี แต่ถ้ามีปัญหาว่าการเริ่มเขียนตามลำดับดังกล่าวไม่อาจทำได้ง่าย เพราะบางหัวข้อ โดยเฉพาะหัวข้อต้น ๆ เขียนได้ยาก ก็อาจเริ่มจากหัวข้อที่สามารถเขียนได้ง่ายก่อน ส่วนหัวข้อที่ยากไว้เขียนทีหลัง

5. ทบทวนร่างบทความที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ทำการขยายในส่วนที่ยังไม่รัดกุม อาจตัดบางส่วนที่สมควรตัดออก ในขั้นตอนนี้จะต้องพิจารณาในทุกหัวข้อทุกส่วน ทั้งด้านความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหาสาระ ความถูกต้องด้านการใช้ภาษาไวยากรณ์ การสะกดคำ การเรียบเรียงภาษา การอ้างอิง ฯลฯ

6. นำร่างบทความให้คนอื่นอ่านวิจารณ์ และประเมิน ให้หาที่ผิดและข้อบกพร่องต่าง ๆ โดยมีผู้อ่านวิจารณ์และประเมินอย่างน้อย 2 คน

7. ทำการปรับปรุงตามข้อวิจารณ์ ข้อเสนอแนะ พยายามมองตามทัศนะของผู้วิจารณ์
8. ตรวจสอบขั้นสุดท้าย ให้แน่ใจว่าเป็นบทความที่มีความสมบูรณ์
9. ทำการเสนอผลงานวารสารเพื่อการเผยแพร่

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเขียนบทความวิชาการ

การที่จะเขียนบทความวิชาการได้สำเร็จ มีปัจจัยหลายประการทั้งปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยเสริม ดังนี้

ปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายในนับว่าเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเขียนบทความวิชาการ ปัจจัยภายในที่สำคัญมีดังนี้

1. ผู้เขียนบทความมีความต้องการอยากเขียนมาก ๆ มีความมุ่งมั่น กระตือรือร้น ซึ่งจะเป็นพลังผลักดันให้เขียนบทความที่ตีออกมา
2. มีความสุขความภูมิใจที่ได้เขียนบทความ เพื่อเผยแพร่แลกเปลี่ยน และแบ่งปันความรู้ความคิดเห็น ซึ่งเป็นการช่วยสร้างสังคมความรู้อีกทางหนึ่ง
3. มีสมาธิ ผู้เขียนต้องให้เวลากับการเขียน มีสมาธิจดจ่อในเรื่องที่เขียน ถ้ามีสมาธิอย่างต่อเนื่องจะช่วยได้มาก เห็นความก้าวหน้าอย่างชัดเจน และการทำเป็นประจำจะเห็นผลงานได้เร็วขึ้น มากขึ้น
4. ผู้เขียนเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง (Continuing learning person) รักเรียน ชอบคิด ชอบค้นคว้าความรู้ใหม่ๆ การค้นคว้าจะช่วยให้พบสาระต่างๆ ที่น่าสนใจเป็นเชื้อของความคิด ยิ่งค้นมากยิ่งพบสิ่งดี ๆ จำนวนมาก สามารถนำมาประกอบให้บทความเราดีขึ้น การคิดทำให้เกิดความกระจ่าง มองได้รอบคอบ มองได้หลายมุม การค้นคว้าและการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์จะช่วยให้บทความมีความเด่นไม่เหมือนใคร
5. มีความเพียรสูง ความเพียรช่วยหล่อเลี้ยงให้การเขียนบทความประสบความสำเร็จ ผู้เขียนต้องไม่ย่อท้อ แต่จะเพียรพยายามจนกว่าจะสำเร็จโดยเฉพาะนักเขียนมือใหม่

ปัจจัยภายนอก

ถึงแม้ปัจจัยภายในเป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จ แต่ปัจจัยภายนอกก็มีความสำคัญเช่นกัน ปัจจัยภายนอกที่สำคัญมีดังนี้

1. มีแหล่งอำนวยความสะดวก เช่นมีห้องสมุดที่ดี มีสารสนเทศและการบริหารหลากหลายที่สามารถสืบค้นได้รวดเร็ว

2. มีสิ่งแวดล้อมส่งเสริม เช่น วัฒนธรรมองค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเป็นเนืองนิตย์

3. มีผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรม เช่น มีเงินอุดหนุน ส่งเสริมการเขียนบทความ โดยเฉพาะการเผยแพร่บทความ การประกาศเกียรติคุณยกย่องชมเชยผู้เขียนบทความเผยแพร่ การส่งเสริมสนับสนุน ให้ไปนำเสนอผลงานวิจัยในต่างประเทศ

ปัจจัยเสริม

ปัจจัยเสริมที่สำคัญมีดังนี้

1. ผู้เขียนได้พบแบบอย่างบทความที่ดี เป็นต้นแบบและเกิดแรงบันดาลใจในการเขียน
2. ได้บทความ ผลงานวิจัย หนังสือ ฯลฯ ที่มีสาระตรงเรื่องที่จะเขียนเพียงพอ
3. มีความจำเป็นบังคับเพื่อความอยู่รอด และเจริญก้าวหน้า เช่น นิสิตนักศึกษาต้องตีพิมพ์บทความที่เป็นงานวิจัยในวารสารก่อนสำเร็จการศึกษา อาจารย์จะเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งได้ต้องมีผลงานวิชาการเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง

ข้อควรคำนึง

สิ่งที่ควรทำอย่างยิ่งในการเขียนบทความวิชาการ คือการเขียนที่ทำให้ผู้อ่าน อ่านเข้าใจได้ง่าย มองได้ทะลุ เกิดความกระจ่างชัด ครบตามใจความต้องการ แสดงถึงการเป็นผู้รอบรู้อย่างแท้จริง

สิ่งที่ผู้เขียนต้องไม่ทำ คือการเขียนที่ 1. กำกวม วกวน อ่านแล้วสับสน 2. เขียน อ่านแล้วรู้สึกซับซ้อนโดยไม่จำเป็น เข้าใจได้ยาก 3. เขียนเยิ่นเย้อ ฟุ่มเฟือยไม่น่าสนใจ 4. เขียนซ้ำซาก น่าเบื่อ

ตัวอย่างข้อความที่มีปัญหา

1. ความเจริญในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามันมีความแตกต่างกัน (อ่านแล้วไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่อง ไม่ทราบว่าจะสื่อความหมายในเรื่องใด ยกความเจริญในปัจจุบันมาเพื่ออะไร อะไรมีความแตกต่างกัน แตกต่างกันในเรื่องใด)

2. เป็นความสามารถทางปัญญาของมนุษย์จะต้องประกอบด้วยทักษะในการแก้ปัญหา (ไม่เข้าใจว่าต้องการสื่อความหมายในเรื่องใด ทำไมขึ้นต้นด้วยคำว่า "เป็น")

3. ผู้สูงอายุมีความจำเสื่อมดีขึ้น (อ่านแล้วงง ถ้ากล่าวว่าผู้สูงอายุก็มีความจำเสื่อมมากขึ้น เป็นข้อเท็จจริง แต่การมีความจำเสื่อมมากขึ้นไม่น่าจะเป็นเรื่องที่ดี น่าเป็นเรื่องไม่ดีมากกว่า เป็นไปได้ว่าพิมพ์ผิด เช่น ตรงคำว่า "ดี" ที่ถูกต้องคือ "มาก"

ส่วนที่จะช่วยให้บทความดีขึ้น

เพื่อให้บทความมีความชัดเจนยิ่งขึ้น เข้าใจได้ง่าย น่าสนใจ ควรใช้ส่วนประกอบต่อไปนี้

1. การเกริ่นนำที่ดี บทความที่มีการเกริ่นนำที่ดีจะช่วยดึงดูดใจให้คนอยากอ่านบทความนั้น
2. การใช้ภาพประกอบ ในกรณีที่สามารถหาภาพประกอบได้ เช่น ภาพถ่ายต่าง ๆ
3. การแสดงด้วยกราฟ ตาราง แผนภูมิเพิ่มความเข้าใจได้มากขึ้น
4. การยกตัวอย่าง ในสาระบางช่วงถ้าเขียนบรรยายตามปกติ อาจยากต่อการเข้าใจ จำเป็นต้องยกตัวอย่างให้เห็นเป็นกรณีไป ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพดีขึ้น
5. การใช้การเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบเป็นเทคนิคที่ดีในการสร้างความกระชับ การยกมาเปรียบเทียบเป็นคู่ๆ ในประเด็นต่างๆ ช่วยให้มีเนื้อหาเข้าใจดีขึ้น
6. การยกคำคม คติพจน์ สุภาษิต คำพังเพย ที่ตรงประเด็นกับเนื้อหาสาระ หรือคัดเฉพาะข้อความที่เป็นหัวใจจะช่วยให้มีความน่าสนใจ ช่วยสรุปแก่นแนวคิดสำคัญ ทำให้จำได้ดี เช่นในบทความเกี่ยวกับการสอนแบบบรรยาย ยกคำคมที่ว่า “บรรยายให้น้อยลง แต่ให้มีคุณภาพมากขึ้น” หรือในบทความการพัฒนาบุคลิกภาพ ยกข้อความที่ว่า “ยิ้มทำให้ดูดี หัวเราะทำให้อายุยืน” หรือในบทความเกี่ยวกับการเขียนบทความวิชาการ “ความคิดยิ่งใหญ่จะไร้ค่า ถ้าไม่ได้รับการเผยแพร่” เป็นต้น

สูตรการเขียนบทความวิจัย

การเขียนบทความวิจัยสามารถเขียนได้หลายแบบ เช่น กรณีบทความที่เป็นการรายงานวิจัยโดยที่มีสาระสำคัญครบถ้วน อาจใช้สูตรในการเขียนดังนี้ BOMFDS

B มาจากคำว่า Background ภาษาไทยใช้คำว่าภูมิหลัง หรือความเป็นมาของการวิจัยอาจกล่าวได้ว่าเป็น Introduction ของการวิจัย หรือเป็นบทนำของการวิจัยซึ่งผู้วิจัยสื่อความให้เห็นเหตุผลที่ต้องวิจัยเรื่องนั้น ช่วยให้เข้าใจความจำเป็นที่ต้องวิจัย ความสำคัญของการวิจัย ทั้งนี้จะกล่าวถึงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอยู่ด้วย

O มาจากคำว่า Objective วัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือ Purpose ความมุ่งหมายของการวิจัย เป็นส่วนที่กล่าวถึงว่า การวิจัยครั้งนั้นมีวัตถุประสงค์อะไร ผู้วิจัยจะต้องสร้างความกระชับชัด โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และครอบคลุม

M มาจากคำว่า Methodology วิธีการศึกษาค้นคว้า ในการวิจัยครั้งนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการใด ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า การวิเคราะห์ข้อมูล

F มาจากคำว่า Finding ผลการวิจัย จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นอย่างไร พบอะไร อาจสรุปตารางให้เห็นผลการวิเคราะห์ก็ได้ถ้าจำเป็น และมีเนื้อหาไม่มากเกินไป

D มาจากคำว่า Discussion การอภิปรายผล ส่วนนี้จะกล่าวถึงผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบอะไรที่น่าสนใจ เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่ โยงไปถึงทฤษฎีที่เป็นพื้นฐาน กล่าวถึง ผลการวิจัยของคนอื่นๆ ในเรื่องเดียวกันว่ามีความสอดคล้องกันหรือขัดแย้งกัน อธิบายสาเหตุการ วิเคราะห์ข้อมูลแตกต่างไปจากสมมุติฐาน เป็นต้น

S มาจากคำว่า Suggestion เป็นส่วนที่ผู้วิจัยพิจารณาผลการวิจัยแล้วให้ข้อเสนอแนะ มีวารสารจำนวนมากที่ขึ้นต้นด้วยบทคัดย่อก่อนที่จะเป็นสาระของงานวิจัยที่กล่าวมา บทคัดย่อ (Abstract) เป็นส่วนที่กล่าวถึงงานวิจัยโดยย่อเป็นการกรองหรือกลั่นเอาแต่สาระสำคัญเท่านั้น อาจย่อ มากๆ เช่นไม่เกิน 200 คำ (ประมาณ 8 บรรทัด) เป็นต้น